

Glazbeni „Mojsije“: Jazz aktivizam, nasilje i pokret za građanska prava*

Autorica prikazuje odnos glazbe i nasilja za vrijeme trajanja pokreta za građanska prava u Sjedinjenim Američkim Državama. No, za razliku od dominantnih analiza koje vezu glazbe i društvenih pokreta prikazuju kroz analizu stihova i riječi pjesama, u centar analize ovdje se stavlja kontekst unutar kojeg su glazbenici odrasli i stvarali, a koji je neminovno imao utjecaj na njihovo kasnije stvaralaštvo, a time i na njihov aktivizam za vrijeme navedenog pokreta. Pri tome se argumentira da nasilje, kao rezultat „kumulativne birokratizacije prisile“ i „centrifugalne ideologizacije“, može smatrati poveznicom između aktivizma jazz glazbenika i pokreta za građanska prava.

Ključne riječi: jazz; pokret za građanska prava; kumulativna birokratizacija prisile; nasilje; društveni pokreti; centrifugalna ideologizacija; aktivizam

„Namjeravala sam izaći van i ubiti nekoga, nisam znala koga, ali nekoga koga sam mogla identificirati kao osobu koja stoji na putu mojim ljudima da, po prvi put u tri stotine godina, dobiju pravdu. Andy me nije pokušao zaustaviti, samo je stajao neko vrijeme i rekao, ‘Nina, ti ne znaš ništa o ubijanju. Jedino što ti imaš je glazba.’ Ostavio me samu dok se nisam sabrala i počela misliti razborito. Ideja da se borim za prava mojih ljudi, ubijajući za njih ako dođe do toga, nije me previše uznemiravala – već tada sam bila uvjerena da nenasilje nije put koji nam može donijeti ono što želimo. No Andy je bio u

* Ovaj je rad nastao zahvaljujući financijskoj potpori Fulbrightove stipendije na temelju koje sam akademske godine 2016/2017. boravila na Sveučilištu Geoga Washingtona (*The George Washington University*) u Sjedinjenim Američkim Državama. / Veliku zahvalnost izražavam prof. dr. sc. Dragi Roksandiću koji je prvi pročitao rad u znatno izmijenjenoj varijanti za kolegij *Povijest nasilja* na doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Profesorovi komentari i riječi ohrabrenja značajno su doprinijeli da se rad iz seminara pretvori u članak. Velika zahvala i Larryju Appelbaumu s glazbenog odjela Kongresne knjižnice u Washingtonu, koji mi je znatno olakšao posao uputivši me u dostupnost materijala i koji je, unatoč zdravstvenim poteškoćama, ažurno odgovarao na moje mailove.

pravu: ništa nisam znala o ubijaju, ali znala sam nešto o glazbi. Sjela sam za klavir. Sat vremena kasnije izašla sam iz svog stana s partituruom za 'Mississippi Goddam' u svojoj ruci."¹

Pjesma „Mississippi Goddam“ nastala je kao reakcija na vijest o ubojstvu četiri afro-američke djevojčice u bombaškom napadu na crkvu u Birminghamu u Alabami.² Već tada je taj grad nosio naziv „Bombingham“ jer je to bila dvadeset i prva bomba koja je u razdoblju od osam godina bačena na grad.³ Na američkom jugu, razumljivo, pjesma nije bila najbolje primljena te je navodno čak zabranjena na nekim radio stanicama i televiziji.⁴ Kao razlog zabrane navedena je psovka koja se nalazila u naslovu pjesme. Ninu Simone ta je činjenica veselila, bio je to dokaz da se poruka prenosi.⁵

Osim ubojstva četiri djevojčice, na značajnije uključivanje u pokret za građanska prava, Ninu Simone potaknuo je još jedan nasilni događaj: ubojstvo aktivista Medgara Eversa.⁶ Do tada se njezina aktivnost uglavnom svodila na povremene nastupe i davanje potpore različitim organizacijama uključenim u pokret za građanska prava.⁷ No, ubojstvo Medgara Eversa i četiri djevojčice u Birminghamu promijenili su Ninino mišljenje. Te je događaje opisala kao „slagalicu“ koja joj je otvorila oči, a Nina je „napokon shvatila što znači biti crnkinja u Americi 1963. godine“.⁸ Njezino se razmišljanje promijenilo i „u sljedećih sedam godina vukao me pokret za građanska prava i nada u crnu revoluciju“.⁹

Stihovi Nine Simone predstavljaju dobar uvod u tematiku koja je tek nedavno zaoкупila pažnju akademske zajednice. Dominantni narativ o pokretu za građanska prava temelji se na snažnim ličnostima poput Martina Luthera Kinga, Jr. i taktici nenasilja.¹⁰ Najnovije studije taj diskurz dovode u pitanje pri čemu se naglašava povezanost nasilja, taktike nenasilja i koncepta samoobrane afroameričke zajednice kao odgovora na to nasilje.¹¹ U tom su periodu nasilje i politika bili usko povezani i isprepleteni,¹² ali njihov kompleksan odnos predstavlja jedan od najneistraženijih aspekata tog razdoblja. U

1 Nina Simone i Stephen Cleary, *I Put A Spell on You: The Autobiography of Nina Simone* (New York: Pantheon Books, 1991), 89-90. S engleskog jezika prevela i prilagodila Nela Erdeljac. / Sve citate iz strane literature koji su navedeni u članku prevela sam i prilagodila sama.

2 Ruth Feldstein, „I Don't Trust You Anymore“: Nina Simone, Culture and Black Activism in the 1960s“, *The Journal of American History*, Vol. 91, No. 4 (Ožujak 2005): 1349. doi.org/10.2307/3660176

3 Sally Avery Bermanzohn, „Violence, Nonviolence, and the Civil Rights Movement“, *New Political Science*, Vol. 22, No. 1 (2000): 39. doi.org/10.1080/713687897

4 Feldstein, „I Don't Trust You Anymore“, 1368.

5 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 90.

6 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 89.

7 Feldstei, „I Don't Trust You Anymore“, 1360.

8 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 89

9 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 91, Feldstein, R., „I Don't Trust You Anymore“, 1360.

10 Charles E. Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed: How Guns Made the Civil Rights Movement Possible* (New York: Basic Books, 2014): 16., Bermanzohn, „Violence“, 32.

11 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 1-17.

12 Bermanzohn, „Violence“, 31.

literaturi je zanemarena činjenica da je taj pokret doveo do promjene u viđenju problema rasnog nasilja te se država morala uključiti u njegovo rješavanje.¹³

Slična situacija pronalazi se i u literaturi koja se bavi ulogom glazbe u tom pokretu. Asocijacija na glazbu tog razdoblja uglavnom su tzv. *freedom songs* od kojih je najpoznatija *We Shall Overcome*. Bile su to jednostavne, mahom prerađene crkvene pjesme improvizacijske naravi, koje su bile pristupačne velikom broju ljudi.¹⁴ U zbirkama o glazbi pokreta za građanska prava vrlo će se rijetko naći jazz glazba ili aktivizam jazz glazbenika.¹⁵ Na primjeru Nine Simone američka povjesničarka Ruth Feldstein navodi probleme koji se pojavljuju kad se u analizu glazbe pokreta za građanska prava pokuša inkorporirati jazz glazba. Prvi je problem taj da se glazbeno stvaralaštvo Nine Simone, a ta se konstatacija lako može prenijeti i na druge jazz glazbenike, ne može svrstati samo u jazz idiom. Nina Simone bila je klasično obrazovana pijanistica koja je u svom radu jazz miješala s više različitih glazbenih žanrova, a svoj glazbeni izričaj inkorporirala je i politička stajališta.¹⁶ U svojoj autobiografiji zapisala je da glazbeni kritičari i brojni novinari nisu znali kako definirati njezin glazbeni izričaj. U nedostatku boljeg termina, ostao je konsenzus da je Nina „jazz- i-još-nešto-pjevačica“.¹⁷

Drugi problem, prema Ruth Feldstain, predstavlja „ikonska moć *freedom songs*“.¹⁸ Naime, analize odnosa između glazbe i politike često ovise o „postojećim političkim vrijednostima i interesima onih koji na ta pitanja odgovaraju.“¹⁹ Upravo taj problem utjecao je i na dosadašnju nemogućnost raznolikije analize glazbe pokreta za građanska prava. „Ikonska moć *freedom songs*“ bila je rezultat „kanonizacije“ pjesama pokreta za građanska prava, pomno stvarana sredinom šezdesetih godina.²⁰ Taj proces doveo je do nastanka zbirke u koje su uključene samo one pjesme koje su naglašavale miroljubiv i nenasilan pristup. Time se stvorio mit da je „autentična glazba pokreta za građanska prava u periodu prije 1965. bila ruralna, nekomercijalna, provincijska i crkveno inspirirane *freedom songs* koji su predstavljale soundtrack nenasilnom pokretu“. Taj je mit, koji još uvijek prevladava, otežao analiziranje pjesama koje po definiciji ne pripadaju *freedom songs*.²¹

Te su zbirke ipak pokazale da je glazba imala i ima važnu ulogu u društvenim pokretima. Za sudionike i organizatore, glazba ima mnogostruke koristi: značajna je za ostvarivanje grupne kohezije, stvara emocionalnu vezu između sudionika, sudionike

13 Bermanzohn, „Violence“, 32.

14 Feldstein, „I Don't Trust You Anymore“, 1377.

15 Više u: Feldstein, „I Don't Trust You Anymore“, 1377-1378.

16 Feldstein, „I Don't Trust You Anymore“, 1376.

17 Simone, Clearly, *I Put a Spell on You*, 68.

18 Feldstein, „I Do Not Trust You Anymore“, 1377.

19 John Street, „Breaking the Silence: Music's Role in Political Thought and Action“, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Vol. 10, No. 3 (2007): 323. doi: 10.1080/13698230701400296

20 Feldstein, „I Do Not Trust You Anymore“, 1377.

21 Feldstein, „I Do Not Trust You Anymore“, 1377-1378.

može motivirati na političke akcije, itd.²² Također, s obzirom da su sudionici društvenih pokreta često izloženi mogućnostima nasilnog obračuna, glazba može biti moćno sredstvo za prevladavanje tog straha.²³ No, glazba je i pogodan „medij“ preko kojeg je moguće proučavati nasilje, konflikte i konfliktne situacije. Za razliku od jezika, koji često pati od „autorske namjere“, glazbom se može prenijeti čitav niz značenja koja često ovise upravo o načinu na koji će ih prihvatiti i reinterpretirati publika.²⁴ U pokretu za građanska prava u Sjedinjenim Američkim Državama pedesetih i šezdesetih godina uloga glazbe bila je kompleksna. Jazz glazbenici političke su stavove izražavali ne samo kroz glazbu, već i kroz čitav niz drugih aktivnosti. Jazz glazba branila se kao izričit produkt afroameričke zajednice, glazbenici su nastupali i davali financijsku podršku brojnim organizacijama, a pokušali su i promijeniti strukturu glazbene industrije koja je na čelnim pozicijama imala bijelce.²⁵ Neki su se jazz glazbenici u određenim prilikama, poput Counta Basiea, pridružili studentima u protestima protiv segregacije.²⁶

Odnos glazbe i društvenih pokreta često se analizira kroz prizmu političkog i društvenog konteksta pokreta, a na glazbu se gleda kao na samo još jedan od „alata“ za ostvarivanje političkih ciljeva.²⁷ Na glazbu se gleda kao sredstvo potpore pokretu, naglašavaju se podudarnosti riječi pjesama i političkih ciljeva, ali i emocije koje glazba izaziva kod sudionika.²⁸ Kako naglašavaju Street et al., mnogo manje pozornosti posvećeno je „uvjetima koji čine poveznicu [između pokreta i glazbe] mogućom“. Njih se često tretira kao „produkt vremena i prostora“.²⁹ Cilj ovoga rada jest osvijetliti upravo te *uvjete* koji su doveli do toga da su se mnogi jazz glazbenici na različite načine uključili u pokret za građanska prava. Pri tome argumentiram da nasilje može biti jedan od *uvjeta* koji su doveli do te *povezanosti*. Rad se oslanja na dvije postavke. Prvo, jednako kao i muzikologinja Ingrid Monson, glazbenicima pristupam iz antropološke perspektive i

22 Gregory K. Freeland, „We’re a Winner“: Popular Music and the Black Power Movement“, *Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest*, Vol. 8, No. 3 (2009): 271–272. doi: 10.1080/14742830903024358; Roy Eyeran, „Music in Movement: Cultural Politics and Old and New Social Movements“, *Qualitative Sociology*, Vol. 25, No. 3 (2002): 447. doi: 10.1023/A:1016042215533

23 Freeland, „We’re a Winner“, 272; Eyeran, „Music in Movement“, 447.

24 John M. O’Connell, „Introduction: An Ethnomusicological Approach to Music and Conflict“, u: *Music and Conflict*, ur. John Morgan O’Connell, Salwa El-Shawan Castelo-Branco (Urbana: University of Illinois Press, 2010): 2. <http://www.jstor.org/stable/10.5406/j.ctt1x74r>

25 Ingrid Monson, „Abbey Lincoln’s Straight Ahead: Jazz in the Civil Rights Movement“, u: *Between Resistance and Revolution: Cultural Politics and Social Protest*, ur. Richard G. Fox, Orin Starn, (New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 1997): 173.

26 „Count Basie joins student pickets“, *Afro-American (1893-1988)*; Dec 28, 1963; ProQuest Historical Newspapers: The Baltimore Afro-American, 11.

27 John Street, Seth Hague, Heather Savigny, „Playing to the Crowd: The Role of Music and Musicians in Political Participation“, *The British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 10, Issue 2 (2008): 273–275. doi: 10.1111%2Fj.1467-856x.2007.00299.x

28 Street, Hague, Savigny, „Playing to the Crowd“, 273.

29 Street, Hague, Savigny, „Playing to the Crowd“, 275.

na njih gledam kao na „agente političkog aktivizma“.³⁰ Drugo, povjesničar Charles E. Cobb, jedan od sudionika i prvih autora sveobuhvatne analize o povezanosti nenasilja i nasilja u pokretu za građanska prava, naglašava da je pokret za građanska prava postojao jednako u nacionalnim organizacijama kao i unutar afroameričke zajednice koja se u svakodnevnom životu suočavala s nasiljem. Načini na koji se ta zajednica nosila s nasiljem, izvršili su veliki utjecaj na aktiviste pokreta za građanska prava.³¹ U radu me zanima nasilje kao komponenta glazbenog stvaralaštva i aktivizma jazz glazbenika pri čemu se više fokusiram na *uvjete* koji su doveli do inkorporacije tematike nasilja kao elementa njihovog glazbenog stvaralaštva, a zanemarujem analizu stihove glazbe i motiva glazbenika za uključivanje u pokret. Sâm pokret stavlja se u pozadinu, a primat dobiva analiza strukture američke države i društva unutar kojeg su glazbenici bili okruženi nasiljem što može dati poveznicu za sagledavanje odnosa društvenog pokreta i glazbe. Tu je strukturu moguće analizirati kroz dva procesa koja su, prema sociologu Siniši Maleševiću, ključna za razumijevanje nasilnih sukoba: *kumulativna birokratizacija prisile i centrifugalna ideologizacija*.³² Sagledavanje glazbenog aktivizma na ovaj način proširuje fokus dosadašnjih istraživanja te nam pomaže u osvjetljavanju *uvjeta* koji su do doveli do tog aktivizma.

„I postojao je osjećaj ponosa i nade da ovo jesu Sjedinjene Države, da postoji razlog zbog kojeg pozdravljam zastavu. I da će biti sve u redu. Znao, ako će ovi dečki ići s nama prvi puta, bit će sve u redu. Trupe, međutim, nisu označile kraj zlostavljanja. Značile su deklaraciju rata.“³³ Tim je riječima Melba Patillo Beals opisala svoje osjećaje kada je napokon, uz pratnju američke vojske, počela pohađati integriranu školu u Little Rocku u Arkansasu. Cilj slanja federalnih trupa u Little Rock bio je omogućiti provođenje odluke Ustavnog suda prema kojoj su segregirane škole proglašene neustavnim.³⁴

Guverner Arkansasa Orval Faubus, kao i mnogi drugi južnjački guverneri, čvrsto su branili strukturu i „južnjački način života“.³⁵ Ako se pitalo njihove birače, to se od njih i očekivalo.³⁶ Predsjednik Eisenhower, pak, potporu je pronašao u vrhu američke politike, posebice u državnom tajniku Johnu Fosteru Dullesu i ministru pravosuđa Herbertu Brownellu.³⁷ John Foster Dulles situaciju u Little Rocku sagledavao je pri-

30 Monson, „Abbey Lincoln’s *Straight Ahead*“, 172.

31 Cobb, *That Nonviolent Stuff’ll Get You Killed*, 159.

32 Siniša Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, prijevod Mirjana Paić Jurinić (Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2011): 15.

33 Melba Patillo Beals, izjava u: *Eyes on the Prize*, II dio, *Fighting Back (1957-1962)*, https://www.youtube.com/watch?v=4D5xwC6M_Gk&t=259s (zadnji put pogledano 10.6.2017)

34 Više o *Brown vs Board of Education* u: Bruce J. Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, (New York: Routledge, Revised Edition, 2013): 22-31.

35 Dierenfield, *Civil Rights Movement*, 25-27. Dudziak, Mary L. „Desegregation as a Cold War Imperative“, *Stanford Law Review*, Vol. 41, No. 1 (1988): 116-117. doi:10.2307/1228836

36 Brian Ward, „Civil Rights and Rock and Roll: Revisiting the Nat King Cole Attack of 1956“, *OAH Magazine of History*, Vol. 24, No. 2 (2010): 23. <http://www.jstor.org/stable/25701405>.

37 Laura A. Belmonte, *Selling the American Way: U.S. Propaganda and the Cold War* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2008): 172. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt3fh8jd>

marno kroz prizmu njezina značaja za američku vanjsku politiku. Neminovan je utjecaj te krize na ugled i prestiž američke države u Aziji i Africi. Situacija u Little Rocku, u očima svijeta, prema Dullesu, za američku državu „bit će gora nego što je Mađarska bila za Ruse“.³⁸

Rasni odnosi dulje su vrijeme predstavljali trn u oku američkom prestižu u međunarodnoj areni.³⁹ Nakon završetka Drugog svjetskog rata, s podjelom svijeta na dva bloka, došlo je do ideološke bitke za *srca i duše* u kojoj su glavni akteri bile Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez.⁴⁰ Sjedinjene Američke Države promovirale su se kao vođa demokratskog svijeta. U propagandi su naglašavane sve blagodati njihova sistema, a kao posebna odlika demokracije propangirani su upravo slobodni izbori i mogućnost, tj. pravo na glasovanje. No, veoma je brzo postalo jasno da se pomno formulirana propaganda i stvarno stanje u Sjedinjenim Američkim Državama uvelike razlikuju,⁴¹ a tu je razliku u svojoj propagandi iskorištavao Sovjetski Savez.⁴² U bitci za *srca i duše*, a u jeku raspada kolonijalnih carstava, Sovjetski je Savez već od 1946. godine počeo pokazivati naznake da će rasni odnosi biti jedan od temeljnih elemenata njihove propagande. Diljem svijeta rasni su odnosi izazivali zanimanje i pažnju javnosti, a američka ambasade u Moskvi točno je predvidjela da će do 1949. godine Sovjetski Savez rasne odnose staviti u centar sovjetske propagande.⁴³ Uspješnost te propagande u pitanje nisu dovodili niti američki saveznici, a sve zbog činjenice „da je bilo toliko istine u njoj“.⁴⁴

Da su rasni odnosi ozbiljan problem međunarodnom ugledu Sjedinjenih Američkih Država, potvrdilo je istraživanje glavne američke propagandne agencije, United States Information Agency (USIA) u srpnju 1956. godine. Istraživanje javnog mnijenja u zemljama Zapadne Europe pokazalo je nimalo poželjnu statistiku: manje od 10% ispitanika izjasnilo se pozitivno o načinu rješavanja rasnih problema u Sjedinjenim Američkim Državama. Ubojstvo četrnaestogodišnjeg dječaka iz Chicaga Emmetta Tilla, afera s neuspjelim pokušajem upisa Autherine Lucy na Sveučilište u Alabami, napad na jazz glazbenika Nat King Colea također u Alabami te Little Rock bili su događaji koji su negativno utjecali na percepciju američkih rasnih odnosa.⁴⁵ Prilikom kapitalizacijom političkih poena na krizi u Little Rocku komunistički blok nije mogao propustiti. No, ono što je bilo zaista neobično u toj propagandnoj bitci, bila je činjenica da se komunistički blok, osim Radija Moskve koji je bio nešto oštrij, mahom vodio

38 Belmonte, *Selling the American Way*, 172.

39 Mary L. Dudziak, „Josephine Baker, Racial Protest and the Cold War“, *The Journal of American History*, Vol. 81, No. 2 (Sep. 1994): 544. doi: 10.2307/2081171

40 Vidi primjerice: Belmonte, *Selling the American Way*, Walter L. Hixson, *Parting the Curtain: Propaganda, Culture and the Cold War, 1945-1961*, (New York: St. Martin's Press, 1998).

41 Dudziak, „Josephine Baker“, 544.

42 Dudziak, „Josephine Baker“, 544; Belmonte, *Selling the American Way*, 160-161.

43 Dudziak, „Josephine Baker“, 544; Dudziak, „Desegregation“, 89.

44 Dudziak, „Josephine Baker“, 544.

45 Belmonte, *Selling the American Way*, 170.

politikom da „događaji govore sami za sebe.“ Posebna i pomno isplanirana kampanja u ovom slučaju čak nije niti bila potrebna jer su sve potrebne informacije mogle izvući iz zapadnih medija.⁴⁶

Unutar Sjedinjenih Američkih Država Little Rock služio je kao svjedočanstvo moći školskih okruga na Jugu da s nevjerojatnom lakoćom onemogućavaju provođenje odluke Ustavnog suda. Drugim riječima, nasilje je postalo jedini i isključivi način na koji se pitanje integracije moglo riješiti.⁴⁷ Statistika o rasno motiviranim napadima za period od 1956. do 1966. godine pokazala je da Little Rock nije bio usamljen slučaj. U tom je periodu registrirano više od 1000 napada na Afroamerikance koji su većinom prošli nekažnjeno, često uz nereagirane federalnih agencija.⁴⁸ Događaji u Little Rocku i nasilje koje je eskaliralo i u drugim gradovima mogu se objasniti preko nekoliko faktora: predsjednik Eisenhower iskazivao je poprilično neutralno stajalište u pitanju rješavanja problema desegregacije, Ustavni sud „nespretno“ je formulirao vremenski okvir unutar kojeg je desegregaciju trebalo provesti, a unutar američkog društva bilo je ukorijenjeno mišljenje o superiornosti bijelaca te inferiornosti Afroamerikanaca.⁴⁹ Ti se faktori mogu objasniti putem dva povijesna procesa koje navodi sociolog Siniša Malešević. S obzirom na to da je nasilje veoma rijetko individualan čin, Siniša Malešević naglašava da se u analizu bilo kakvih ratnih i nasilnih sukoba mora unijeti analiza društvenog uzroka tog sukoba. Pri tome je nužno postojanje dva faktora: organizacije koja to nasilje čini mogućim te ideologije koja će pružiti opravdanje tom nasilnom činu.⁵⁰

Nasilje nije psihološki ili biološki fenomen, već je društveni.⁵¹ Kao takav, uvijek se događa „pod utjecajem brojnih društveno-kulturnih i političkih vrijednosti.“⁵² Za ostvarenje nasilnih činova potrebno je sudjelovanje velikog broja ljudi, a da bismo mogli razumjeti nasilje potrebno je analizirati, odnosno „razumjeti ono društveno.“⁵³ Pokret za građanska prava u Sjedinjenim Američkim Državama nije bio ratni sukob između dviju ili više država niti oružana revolucija, no njegovo sagledavanje u okviru procesa *kumulativne birokratizacije prisile i centrifugalne ideologizacije* omogućuje analizu i rasvjetljavanje „društveno-kulturnih i političkih vrijednosti“ koje su dovele do erupcije nasilja pedesetih godina. Upravo je kombinacija „miroljubivih masovnih protesta i potencijalne prijetnje nasilja“, prema politologu Augustu H. Nimtzu, predstavljala

46 Belmonte, *Selling the American Way*, 171.

47 August H. Nimtz, „Violence and/or Nonviolence in the Success of the Civil Rights Movement: The Malcolm X-Martin Luther King, Jr. Nexus“, *New Political Science*, vol. 38, no. 1 (2016), 4. doi: 10.1080/07393148.2015.1125116

48 Bermanzohn, „Violence“, 31.

49 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 24-26

50 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 12-15.

51 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 12.

52 Graham Matthews, Sam Goodman, „Introduction: Violence and the Limits of Representation“, u: *Violence and the Limits of Representation*, ur. Graham Matthews i Sam Goodman (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013): 1. doi: 10.1057/9781137296900_1

53 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 13.

odlučujuće faktore koji su primorali tadašnje američke predsjednike da reagiraju, a Kongres potvrdi dva izuzetno važna zakona o građanskim pravima: *Civil Rights Act* (1964) i *Voting Rights Act* (1965).⁵⁴

No, analiza unutrašnjih prilika SAD-a daje samo jedan dio odgovora na kompleksnost društveno-političkog konteksta pokreta za građanska prava. U navedenom periodu značaj su imali i vanjskopolitički odnosi u Hladnom ratu te mediji. Poslijeratni period jasno je dao do znanja da će doći do ispreplitanja unutarnjih i vanjskopolitičkih pitanja.⁵⁵ SAD je bio u nezavidnoj poziciji u usporedbi sa Sovjetskim Savezom kada su bili u pitanju mediji.⁵⁶ Oni su slobodno mogli prenositi slike američke realnosti, a za vanjsku su politiku bili značajan faktor jer su mogli izvršiti znatan utjecaj na javnost, ne samo unutar već i van državnih granica. U prijevodu, američki problemi brzo su dolazili do velikog broja ljudi, a to je moglo imati veliki utjecaj na primanje ili neprimanje određenih vanjskopolitičkih poruka.⁵⁷ Unutar SAD-a značaj medija shvaćali su brojni vođe organizacija, poput Martina Luthera King Jr. S obzirom da nenasilan pristup sve do 1963. godine nije polučio veće rezultate, u pripremi akcije za Birmingham jedan od ciljeva bio je navesti predsjednika Kennedyja i federalnu vladu na intervenciju. Metoda putem koje se to trebalo ostvariti bila je igra medija, nenasilja i nasilja. Aktivisti bi primijenili već poznate nenasilne taktike, a pažnju javnosti upravo bi izazvale nasilne metode policije prema miroljubivim aktivistima.⁵⁸

Osim televizije i radija, na međunarodnu arenu stupio je još jedan značajan medij. Vjerojatno najpoznatiji jazz glazbenik na svijetu, Louis Armstrong, za vrijeme krize u Little Rocku, oštrom se retorikom obrušio na vrh američke države,⁵⁹ a njegov je istup izazvao oduševljenje brojnih afroameričkih novina koje su imale samo riječi hvale za tog „prestolonasljednika jazz kraljevstva“. ⁶⁰ Tom je prigodom Louis Armstrong otkazao mogućnost putovanja u Sovjetski Savez, a podršku su mu pružili i drugi jazz glazbenici, poput Lene Horne. S Armstrongom je dijelila mišljenje da nije pogodan trenutak za odlazak u Sovjetski Savez. Turneju bi i sama odbila jer „bi se bojala neugodnih novinarskih pitanja, posebice sovjetskih novinara“. Suprotno glazbenicima, State Department ponudio je drugačiju procjenu navedene situacije. Njihov je dužnosnik izrazio nadu da će Louis Armstrong promijeniti mišljenje jer je on „najbolji eksponent američkih

54 Nimitz, „Violence“, 2, 13-15, 19-20.

55 Justin Hart, „Foreign Relations as Domestic Affairs: The Role of the „Public“ in the Origins of U.S. Public Diplomacy“, u: *United States and Public Diplomacy: New Directions in Cultural and International History*, ur. Kenneth A. Osgood, Brian C. Etheridge, (Leiden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2010): 196. doi: 10.1163/ej.9789004176911.i-380.52

56 Hart, „Foreign Relations“, 199, 202.

57 Hart, „Foreign Relations“, 196.

58 Nimitz, „Violence“, 6.

59 Daniel Stein, *Music Is My Life: Louis Armstrong, Autobiography, and American Jazz*. (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2012): 237. doi: 10.3998/mpub.2871999

60 „Ole ‘Satchmo’ Shook the World“, *The Chicago Defender (National edition) (1921-1967)*; Oct 5, 1957; ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 10.

medija“, a u interesu State Departmenta, pa time i američke države, jest da se ti „mediji“ čuju diljem svijeta.⁶¹ Iz te se izjave lako može iščitati stav da su, u kontekstu Hladnog rata, Louis Armstrong i svi glazbenici koji su rasne odnose predstavljali u pozitivnijem svjetlu, bili značajni za američku vanjsku politiku. Naime, osim izjava u jeku krize u Little Rocku, koje je u javnosti opravdao,⁶² o rasnim je odnosima Louis Armstrong većinom govorio pozitivno. Primjerice, na turneji po Demokratskoj Republici Njemačkoj 1965. godine, imao je samo riječi hvale za gostoljubivost američkog juga i južnjaka te zaključio: „I bijelci i crnci su moji fanovi i neću zlostavljati niti jednog [od njih].“⁶³ Između ostalog, i u svojoj je autobiografiji, objavljenoj 1954. godine, Armstrong naglasio da je odnos između njega i bijelaca uvijek bio prepun obostranog poštovanja.⁶⁴

No, potpuno drugačija situacija bila je s jazz glazbenicom Josephine Baker. Životopis te američko-francuske glazbenice je uistinu osebujan. Živjela je u Francuskoj i posjedovala francusku putovnicu, bila u međurasnom braku, a za vrijeme II. svjetskog rata u tajnosti je radila za savezničke snage kojima je, zapisano na notnim zapisima, odavala položaje i kretanje nacističkih vojnika.⁶⁵ Rasno nasilje u njezinom rodnom gradu St. Louisu 1917. godine duboko joj se urezalo u sjećanje.⁶⁶ Ostvariti uspjeh u rodnoj zemlji bezuspješno je pokušala dva puta. No, drugi povratak u SAD 1948. godine na nju je ostavio snažan dojam. Budući da njoj i njezinom suprugu čitav niz hotela nije htio iznajmiti sobu, odlučila je proputovati američkim jugom te o svome iskustvu napisati tekst za francuski časopis.⁶⁷ Na radar FBI-a Josephine Baker dospjela je nakon incidenta u jednom njujorškom hotelu kada ju je neki novinar, kojeg je optužila da ju nije branio, počeo napadati u svojim kolumnama te pisati FBI-u da postoji velika mogućnost da je komunistkinja.⁶⁸

Te je optužbe nisu pokobile da stranu publiku educira o rasnim odnosima u SAD-u. U Urugvaju je glavna tema njenog predavanja bio mentalitet i stav bijelaca prema Afroamerikancima. Glavni lik priče bio je njezin šogor. Hodajući ulicom, naišao je na oca i sina. Kada je dječčić ugledao Afroamerikanca, ocu bijelcu rekao je da mu je dao dopuštenje da ubije prvog sljedećeg Afroamerikanca.⁶⁹ Njezino je predavanje

61 Lena Horne, Press Officer Lincoln White, citirano u: „Back Satchmo's Blasts at Ike, Gov. Faubus: Satch Blast Echoed by Other Performers“, *Daily Defender (Daily Edition) (1956-1960)*; Sep 24, 1957, ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 18.

62 Stein, *Music is My Life*, 242; „Satchmo thinks Ike has a soul“, *Afro-American (1893-1988)*: Oct 26, 1957; Proquest Historical Newspapers: The Baltimore Afro-American, 5.

63 „Louis Armstrong is mum on rights in East Berlin“, *Afro-American (1893-1988)*; Mar 27, 1965; [online], ProQuest Historical Newspapers: The Baltimore Afro-American, 11.

64 Louis Armstrong, *Satchmo: My Life in New Orleans*, (New York: Prentice-Hall, Inc., 1954): 195.

65 Dudziak, „Josephine Baker“, 543, 547-548.

66 Dudziak, „Josephine Baker“, 547.

67 Dudziak, „Josephine Baker“, 548.

68 Dudziak, „Josephine Baker“, 551-552.

69 Dudziak, „Josephine Baker“, 552-553. Navedena priča parafrazirana je prema citatu iz U.S. Embassy, Montevideo, to State Department, despatch 256, Sept. 30, 1952, file 811.411/9-3052, Department of State Decimal File, Records of the Department of State, Dudziak, „Josephine Baker“, 553.

ostavilo dojam na prisutnu publiku, no do većeg zanimanja u medijima nije došlo. To nije nužno značilo da njezina buduća predavanja u drugim zemljama neće. Stoga su iz opreza predložene mjere za efektan i brz odgovor.⁷⁰ Poseban interes pobudila je u Argentini 1952. godine. Osim njezinog odnosa s Juanom Peronom, problematičnim se pokazao dio njezina predavanja kada je „navodno usporedila američki rasizam s Holokaustom“.⁷¹ U tom je predavanju naglasila da „ukoliko se ne zaustave linčevanja, usmrćivanja strujom bez dokaza, kolektivne agresije i sve druge ljepote ‘američkog načina života’, znači da je sva ta krv prolivena u posljednjim ratu bila uzaludna. Hitlerovi očiti neprijatelji vide njegov uvećani trijumf u južnom dijelu Sjedinjenih Država.“⁷²

Takve su izjave ozbiljno štetile američkom ugledu. Samo godinu dana ranije, 1951, pri Ujedinjenim narodima uložena je peticija u kojoj su Sjedinjene Američke Države optužene za genocid. U toj peticiji Civil Rights Congress navodi „dokumentaciju o 153 ubojstva, 344 ostalih nasilnih činova nad crncima⁷³ i drugih povreda ljudskih prava počinjenih u Sjedinjenim Državama od 1945. do 1951.“⁷⁴ U takvom okruženju američki politički čimbenici na Josephine Baker počeli su gledati s velikom sumnjom.⁷⁵ Govoriti o rasnom nasilju i rasnoj nejednakosti na međunarodnoj areni nije bilo zabranjeno, no glavna krivnja Josephine Baker ležala je u činjenici da ih nije projicirala u sklopu službenog narativa američke politike. Taj je narativ rasne odnose tumačio na sljedeći način: dâ, postoje rasni problemi u SAD-u, no takve su promjene normalna stvar demokratskog sustava. U skladu s time, već je sad osjetan napredak u statusu Afroamerikanaca koji će se, nesumljivo, nastaviti u budućnosti. Problem ne samo Josephine Baker, nego i nekih drugih umjetnika i intelektualaca, bio je u tom što su njihove izjave „dovodile u pitanje samu prirodu američke demokracije“.⁷⁶ Strana je publika na te glazbenike reagirala pozitivno, a razlog je upravo bio taj da nisu maskirali problem rasnih odnosa.⁷⁷ U tom kontekstu aktivizam Josephine Baker i mnogih drugih viđen je kao „pomaganje zlobnom neprijatelju“.⁷⁸

70 Dudziak, „Josephine Baker“, 553-554.

71 Dudziak, „Josephine Baker“, 556.

72 U.S. Embassy, Buenos Aires, to State Department, despatch 406, Oct 6, 1952, file 811.411/10-652m Department of State Decimal File, Records of the Department of State. Department of State, translation of article in *Buenos Aires Critica*, Oct.3, 1952, Buenos Aires, Argentina, TC 57594, T-19/R/I, file 811.411/10-352, citirano u: Dudziak, „Josephine Baker“, 556.

73 Originalna rečenica glasi: „...documentation of 153 killings, 344 other crimes of violence against blacks, and other crimes of violence against blacks, and other human rights abuses committed in the United States from 1945-1951.“ U nedostatku boljeg termina, riječ „blacks“ ovdje je prevedena kao „crnci“. Dudziak, „Desegregation“, 96-97.

74 Dudziak, „Desegregation“, 96-97.

75 Dudziak, „Josephine Baker“, 557-565.

76 Dudziak, „Josephine Baker“, 568-569.

77 Danielle Fosler-Lussier, „Music Pushed, Music Pulled: Cultural Diplomacy, Globalization, and Imperialism“, *Diplomatic History*, Vol. 36, No. 1 (January 2012): 57. <http://www.jstor.org/stable/44376135>.

78 Dudziak, „Josephine Baker“, 569.

Američki predsjednik Truman govorom o borbi između dva načina života svijetu je jasno dao do znanja koju će ulogu Amerika igrati na međunarodnoj sceni, a za tu je ulogu ipak trebalo riješiti određena unutrašnja pitanja.⁷⁹ Rješavanje slučaja Josephine Baker u tom je kontekstu bilo nužno, a ono se odigralo u krugu ambasade–State Department–FBI–INS. Različitim aktivnostima Josephine Baker prikazalo se kao iznimno problematičnu osobu koja je predstavljala rizik za bilo kakvu buduću suradnju.⁸⁰

Osim Josephine Baker i Louisa Armstronga, pažnju javnosti na međunarodnoj sceni izazvao je i rasistički napad na Nat King Colea. S obzirom da je britanski bend bio prisutan u trenutku napada, taj je napad u Velikoj Britaniji izazvao zanimanje javnosti te dao detaljan uvid u postojanje rasističkih organizacija, rasnog nasilja, ali i glavnim metodama borbe protiv takvog nasilja.⁸¹ Nina Simone i njezine pjesme bili su glavni autoritet u pisanju referata o pokretu za građanska prava tinejdžera u Engleskoj.⁸² Na međunarodnoj je turneji Dizzy Gillespie odgovarao na pitanja o Emmettu Tillu i Autherine Lucy.⁸³ Na turneji po Japanu Max Roach i Abbey Lincoln bili su oduševljeni nedostatkom predrasuda, a to je putovanje ostavilo dojam na dvoje glazbenika. Nakon povratka opisali su svoje iskustvo u jednim američkim novinama, a Max je naglasio da su tim putem samo još više utvrdili lošu poziciju Afroamerikanaca u američkom društvu.⁸⁴ Max Roach radio je i glazbu za japanski film *The Black Sun* koji obiluje scenama američkog rasnog nasilja. Za Maxa Roacha sama tematika filma nije bila toliko šokantna koliko činjenica da je jedna strana država uspjela doći do takvih slika linčevanja, vješanja i drugih oblika rasnog nasilja koje su se veoma rijetko mogle vidjeti čak i u SAD-u.⁸⁵ Za Maxa Roacha poruka je bila očita: „SAD je bacio tu bombu. Mislim da Japanci još uvijek razmišljaju o tome. Nikada neće zaboraviti A-bombu.“⁸⁶

Rasno nasilje u Sjedinjenim Američkim Državama mahom je prolazilo nekažnjeno, često i uz odobrenje lokalnih vlasti. Statistika za period od 1882. do 1968. godine navodi 4742 slučaja linčevanja. Žrtve su mahom bili Afroamerikanci (73%), a najviše slučajeva (81%) zabilježeno je u južnim državama.⁸⁷ Pojedini političari o tom su problemu u javnosti govorili samo kada je ono bilo ključno pitanje za skupljanje političkih poena. Američki predsjednici taj su problem spominjali s vremena na vrijeme i to u kontekstu osude određenog čina, a rješavanju nastale situacije nije puno pripomogao

79 Dudziak, „Desegregation“, 73-74.

80 Dudziak, „Josephine Baker“, 565.

81 Ward, „Civil Rights“, 23.

82 Feldstein R., „I Don't Trust You Anymore“, 1372.

83 „Dizzy Gillespie, Nat Cole Entertain President“, *Jet*, Vol. 10, No. 5, June 7, 1956, 59.

84 Max Roach, „Black Man in Japan“, *Liberator*, Vol. 14, No. 1, January 1964, 12-13, 19, Clippings 1960-1969, f 11, kutija 171, Max Roach Papers, Music Division, Library of Congress (nadalje MD, LOC)

85 Max Roach intervju s Amiri Barakom, 22.11.1995 (Rev. 3.5.1996), Max Roach Papers, Writings and Interviews, 1954-2003, kutija 52, folder 4, 9-10, 14-15, MD LOC.

86 Ibid., 9-10.

87 Bermanzohn, „Violence“, 34.

niti američki Kongres čiji su dužnosnici odbijali donijeti zakone protiv linčevanja. Postojali su još mnogi drugi oblici i metode nasilja nad Afroamerikancima,⁸⁸ a o takvim je uvjetima pisao i Louis Armstrong koji je odrastao u New Orleansu u Louisiani. Louisiana se zbog miješanja različitih utjecaja ipak nešto razlikovala od ostatka Juga, iako su i tamo postojala mjesta koja su obilovala rasnim nasiljem i koja se nisu previše razlikovala od Mississippija i drugih južnih država.⁸⁹ Segregacija je bila način života, a posebno problematično bilo je zateći se u kasnim večernjim satima u prijevoznom sredstvu u kojem se nalazilo više bijelaca no Afroamerikanaca. Malo je trebalo za sukob, a u takvim situacija Afroamerikancima je od male pomoći bila policija. Bez obzira tko je bio u pravu, prvo bi uslijedila policijska brutalnost nad Afroamerikancima, a tek onda pitanja o samom problemu.⁹⁰

Na Jugu je takav sustav zakonske okvire dobio u 19. stoljeću.⁹¹ Postojanje i nastanak takvog sustava može se objasniti putem procesa *kumulativne birokratizacije prisile*. Moderno doba je, prema Maxu Weberu, dovelo do prelaska s tradicionalnog na birokratski model organizacije koji se temelji na postojanju institucija unutar kojih vlada stroga hijerarhija. Osnovu tog modela čini vojska, odnosno sredstvo prisile. Društveni odnosi uređeni su po strogo definiranim pravilima i zakonima, a institucije imaju pravo upotrijebiti sredstvo prisile ukoliko se postojanje tih pravila dovede u pitanje. Što je učinkovitija struktura birokratske organizacije, učinkovitija će biti i upotreba sredstva prisile. Iako mnogi članovi birokratskih organizacija toga nisu svjesni, temelj svake organizacije je „prisilna kontrola“.⁹² *Kumulativna birokratizacija prisile* koristit će se različito, ovisno o tipu birokratske organizacije, no njezin konačni cilj uvijek je isti – osigurati izvođenje određenih zadataka.⁹³

Najočitiji model birokratske organizacije je nacija-država. Unutar te organizacije život članova određen je jasno definiranim zakonima kojih se svaki član mora pridržavati. Ukoliko do toga ne dođe, postoje zakoni koji će takvo ponašanje sankcionirati. Takve organizacije nastale su kroz duži vremenski period ljudskim djelovanjem, a važna komponenta te organizacije jest ta da uživa potporu svojih članova. Članovi se unutar te organizacije osjećaju sigurno i ugodno, a iako on počiva na prisili, članovi podržavaju postojanje takve strukture.⁹⁴

U trenutku donošenja odluke u parnici *Brown vs Board of Education* birokratska organizacija koja je osiguravala rasno nasilje u Sjedinjenim Američkim Državama imala je sljedeću strukturu. Na lokalnoj su se razini, dakle na području ruralnog Juga, osim

88 Bermanzohn, „Violence“, 34-35.

89 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 193.

90 Armstrong, *Satchmo*, 146.

91 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 9.

92 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 15-16.

93 Siniša Malešević, „Nationalism and Military Power in the Twentieth Century and Beyond“, u: *Global Powers: Michael Mann's Anatomy of the Twentieth Century and Beyond*, Ralph Schroeder (ur.) (Cambridge: Cambridge University Press, 2016): 119. doi: 10.1017/CBO9781316091166.007

94 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 16-17.

rasističkih organizacija poput Ku Klux Klana i kasnije White Citizen Councila, nalazili lokalni organi vlasti, šerifi i mjesna policija. Ti su lokalni organi vlasti, umjesto da spriječe rasno nasilje, nerijetko i sami u njemu sudjelovali. „Južnjačka ljubaznost“ često se koristila kao maska tim nasilnim činovima. Mjesna je policija patrolirala područjem svoje jurisdikcije, često iskazujući razumijevanje pa čak i zabrinutost za određene afroameričke stanovnike. Međutim, pripadnici tih istih postrojbi često su bili članovi Ku Klux Klana te su sudjelovali u brojnim nasilnim ispadima.⁹⁵ Afroamerikanci su se u gradovima puno bolje organizirali te su samim time bili manje ovisni o bijelcima.⁹⁶ Na državnoj razini osnovane su mnoge komisije čija je zadaća bila raznoraznim, često nasilnim, metodama održati južnjačku strukturu. Iznad državne, nalazila se federalna struktura-federalne agencije, predsjednik i Kongres, koji sve do sredine šezdesetih godina na rasno nasilje nisu reagirali.⁹⁷

Nakon incidenta rasne diskriminacije nad Josephine Baker u jednom njujorškom restoranu o samom je incidentu obaviještena policija, a NAACP je organizirao protest. Zahtjev da se na takvu situaciju reagira uputili su i FBI-u.⁹⁸ Odgovor direktora FBI-a J. Edgara Hoovera bio je kratak, ali jasan: „Ja ne smatram da je išta od toga moj posao.“⁹⁹ Čvršći je stav imao po pitanju zadaće FBI-a: „loviti komuniste, iskorijeniti antiameričku aktivnost, a ne štititi građanska prava“. Službeno, FBI je istraživao slučajeve linčevanja 1939. godine, no aktivnost je tu stala. Mišljenje je bilo da je rasno nasilje spadalo pod lokalnu jurisdikciju. U pismu predsjedniku Eisenhoweru 1956. godine J. Edgar Hoover naglasio je da je veći problem od rasnog nasilja činjenica da pokret za građanska prava vode „revolucionari“.¹⁰⁰

Nakon donošenja odluke u predmetu *Brown vs Board of Education* mnogi južnjački guverneri, uz podršku njihovih građana, protivili su se autoritetu federalne vlade nad njihovim državnim pitanjima. Argument je bio da „kao članovi konfederacije suverenih država, individualne države mogu ustavno poništiti federalne akcije koje potkopavaju njihova prava“.¹⁰¹ Ako se država Arkansas sagleda kao birokratska organizacija unutar koje postoji hijerarhija, Orval Faubus imao je mogućnost primijeniti sredstvo prisile kako bi se navedena struktura održala. Slanje nacionalne garde kako bi se spriječila integracija u tom je slučaju bilo nužno jer je, prema Faubusu, postojala prijetnja izbijanja nasilnih sukoba, a pripremao se antiintegracijski zakon.¹⁰² Pravdao

95 Bermanzohn, „Violence“, 34, 36.

96 Bermanzohn, „Violence“, 34.

97 Bermanzohn, „Violence“, 39-40, 31.

98 Dudziak, „Josephine Baker“, 550.

99 National Association for the Advancement of Colored People to J. Edgar Hoover, telegram, Oct. 19, 1951, „Josephine Baker“, Federal Bureau of Investigation File 62-95834 (J. Edgar Hoover FBI Building, Washington, D.C.) citirano u Dudziak, „Josephine Baker“, 550.

100 Bermanzohn, „Violence“, 40.

101 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 102.

102 Tommy Yates, „Little Rock 17 years later“, *Chicago Defender (Big Weekend Edition)* (1973-1975); Nov 2, 1974; [online] ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 27.

se da predsjednik Eisenhower federalne trupe ne može poslati osim u slučaju da ga on, kao guverner Arkansasa, službeno traži.¹⁰³ No, *kumulativna birokratizacija prisile* naglašava da unutar svake birokratske strukture postoji hijerarhija koja počiva na jasno definiranim zakonima i pravilima koja nalažu poslušnost. Ukoliko dođe do iskaza neposlušnosti, pronaći će se zakon putem kojeg će se ta neposlušnost riješiti.¹⁰⁴ Iznad državne postojala je federalna struktura. Slanje federalnih trupa i Eisenhowerova izjava da se neće dopustiti neposlušnost federalnom autoritetu,¹⁰⁵ pozivajući se na sekcije 332, 333 te 334 američkog ustava,¹⁰⁶ bio je svojevrsan odgovor neposlušnosti guvernera Arkansasa koji je integraciju odbijao provesti.¹⁰⁷

Kako je *kumulativna birokratizacija prisile* proces koji traje duže vrijeme,¹⁰⁸ gore navedena struktura konture je počela dobivati već u 17. stoljeću. U kolonijama, a posebno je tu bila značajna Virginija, postojao je model „najamnog ropstva“ koji je brzo zamijenjen zakonima kojima su ne-bijelci lišeni brojnih prava. Osnova je bila teza o inferiornosti. Strah od mogućih buna doveo je do daljnjih represivnih zakona. Jedna od glavnih figura američke povijesti, Thomas Jefferson, s jedne je strane shvaćao da takav sustav nije moralno opravdan, no s druge, vjerovao je u inferiornost ne-bijelaca, bojao se mogućnosti njihove bune, a i s obzirom da je bio vlasnik plantaže, radna mu je snaga bila potrebna kako bi i dalje uživao u bogatstvu.¹⁰⁹ Period Rekonstrukcije završio je neuspjehom, a jedan od glavnih razloga upravo je bilo nasilje.¹¹⁰

Nasilje postaje efikasna metoda putem koje je trebalo zastrašiti Afroamerikance kako ne bi tražili daljnja prava, a novine su to nasilje redovito opravdavale.¹¹¹ Političkim smicalicama onemogućeno je ostvarivanje daljnjih prava, a na Jugu je uveden sistem Jim Crowa.¹¹² Metode djelovanja bjelačkih supremacista Vrhovni je sud potvrdio dva puta, 1883. i 1896. godine, a u oba je slučaja došlo do ograničenja značenja 14. amandmana.¹¹³ Brojnim Afroamerikancima u tom je periodu postalo jasno da se protiv rasnog nasilja ne mogu osloniti na pomoć federalne vlade.¹¹⁴

103 „Ike Teaches Gov. Faubus A Lesson“, *Pittsburgh Courier (1955-1966)*; Sep 28, 1957; [online], ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, 11.; „Ike’s Big Club Ends Rioting!: B-U-L-L-E-T-I-N-I“, *Pittsburgh Courier (1955-1966)*; Sep 28, 1957; Proquest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, 10.

104 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 16.

105 „Ike Answers Letter of Troubled Mother“, *Pittsburgh Courier (1955-1966)*; Oct 19, 1957; ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, A1.

106 „Ike’s Big Club Ends Rioting!: B-U-L-L-E-T-I-N-I“, *Pittsburgh Courier (1955-1966)*; Sep 28, 1957, ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, 10.

107 „Ike’s Big Club Ends Rioting!: B-U-L-L-E-T-I-N-I“, *Pittsburgh Courier (1955-1966)*; Sep 28, 1957, ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, 10.

108 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 17.

109 Cobb, *This Nonviolent Stuff’ll Get You Killed*, 29-35.

110 Cobb, *This Nonviolent Stuff’ll Get You Killed*, 43.

111 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 9.

112 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 10.

113 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 11.

114 Cobb, *This Nonviolent Stuff’ll Get You Killed*, 54.

Ipak, dvadeseto je stoljeće donijelo stanovite promjene. Prvenstveno se tu podrazumijevaju aktivnosti NAACP-a.¹¹⁵ Dva svjetska rata također su izvršila utjecaj na mentalitet mnogih Afroamerikanaca, a nasilje kao metoda održavanja kontrole na Jugu, počelo se dovoditi u pitanje.¹¹⁶ Značajnije promjene bile su vidljive već 1936. godine kada je velik broj Afroamerikanaca napustio Republikansku stranku i glas dao Rooseveltu što je kao posljedicu imalo da je Demokratska stranka sada morala početi obraćati pažnju na taj problem.¹¹⁷ Značaj Drugog svjetskog rata ipak je bio znatno veći. Mnogi su Afroamerikanci služili u segregiranoj vojsci, a vojska ih je i obučila novim znanjima čime je povratak na stari sustav Juga bio iznimno težak.¹¹⁸ Kako je to rekao jedan afroamerički vojnik: „Proveo sam četiri godine u vojsci da bih oslobodio nekolicinu Nizozemaca i Francuza i neka me objese ako ću dozvoliti Alabaminoj verziji Nijemaca da me šutaju okolo kad dođem doma. Nikako. Ušao sam u vojsku kao crnac, izlazim kao muškarac.“¹¹⁹

Unutar takve strukture, razvio se i poseban mentalitet bijelaca. Mnogi od njih smatrali su da su se Afroamerikanci s vremenom pomirili i zadovoljili svojim inferiornim statusom. Uostalom, to je i bila zadaća nasilja koje su primjenjivali. Prema tome, Afroamerikanci su i dalje trebali živjeti po njihovim pravilima.¹²⁰ Jedne afroameričke novine uzrok takvog razmišljanja bijelaca vidjele su djelomično u obrazovanju, a posebice u školskim udžbenicima. Robove se uvijek prikazivalo kao „sretne i zadovoljne, i to je način na koji mnogi Amerikanci razmišljaju o brutalnoj prošlosti ove nacije“. Pobune su veoma rijetko isticane.¹²¹ Da je Jug specifičan po tom pitanju, potvrdio je i Max Roach. Smatrao je da su Sjedinjene Američke Države, posebice njezin južni dio, jedina zemlja na svijetu koja članove svoje zajednice uči da između njih postoje razlike: „No na Jugu to čine tako očitim. Kažu: „Ne obojeni.“ Tako da, prvi puta kad vidiš taj znak – kada si dijete – svjestan si da si obojeni jer te oni učine svjesnim toga.“¹²²

Kada su Afroamerikanci počeli reagirati na takvu strukturu, za mnoge je bijelce to bio veliki šok.¹²³ Mnogi su ostali šokirani istupom Louisa Armstronga za vrijeme trajanja krize u Little Rocku. *The Chicago Defender* tu je šokiranost objasnio činjenicom da se Louis Armstrong do tog trenutka ni na koji način nije isticao. Militantnost nikada nije iskazivao, a poistovjetiti se nije mogao niti sa žrtvama rasnog nasilja. Njegov je

115 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 20.

116 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 64-65.

117 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 60.

118 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 64.

119 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 18. Riječ je u italicu i u originalnom tekstu.

120 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 65, 127-128.

121 Whitney Young, Jr., „To be Equal: Suggests Epic Motion Picture on the Civil Rights Struggle“, *Afro-American (1893-1988)*; Nov 11, 1967; (online), ProQuest Historical Newspapers: The Baltimore Afro-American, 4.

122 Ira Gitler, Max Roach, Abbey Lincoln, Don Ellis, Lalo Schiffrin, Nat Hentoff, Bill Coss i Dan DeMichael, „Racial Prejudice in Jazz, Part 2“, *Down Beat*, March 29, 1962, 23, Max Roach Papers, Clippings 1960-1969, f 11, kutija 171, MD LOC.

123 Cobb, *This Nonviolent Stuff'll Get You Killed*, 65-66, 104, 127-128.

istup objašnjen kroz primjer odnosa bijelaca prema čistaču cipela koji je uvijek bio prema njima pristojan i susretljiv, a kada su lokalne novine objavile listu članova NAACP-a, mnogi su se iznenadili vidjevši i njegovo ime. Na upit kako je takvo nešto mogao učiniti s obzirom da su oni (bijelci) prema njemu uvijek bili dobri, odgovorio je da su njegov zabavni karakter i osmijeh dobre metode za njegov posao, no na kraju dana on je ipak samo „čovjek.“ Louis Armstrong upravo je identificiran kao taj čistač cipela.¹²⁴

Dok je guverner Orval Faubus slanje federalnih trupa tumačio retorikom da je Arkansas „okupirani teritorij“,¹²⁵ Ernest Green, jedan od devetero učenika škole u Little Rocku, iskazao je olakšanje da „u tom vremenu, u toj atmosferi, da netko, itko učini nešto da zaštiti crne ljude dao nam je veliki osjećaj da smo napokon netko i nešto.“¹²⁶ Za Maxa Roacha pokret za građanska prava bio je „prirodna evolucija i ništa zbog čega bi se itko trebao uzrujavati, osim onih koji su dio vlasti i vide da je njihova supremacija ugrožena.“¹²⁷ Njegov album *We Insist! Freedom Now Suite* opisan je kao primjer albuma u kojem je „jazz svjesno upotrebljen kao oružje za dobru borbu“. Taj album „odražava stavove hrabrog jazz glazbenika o razvoju događaja u Americi i Africi.“¹²⁸

Unutar afroameričke zajednice Max Roach i mnogi drugi glazbenici opisivani su kao „militantni“. Bio je to naziv koji Max nije volio jer „kako mogu glazbu zvati militantnom kada nemamo puške ni pištolje? Nisam razumio ništa od toga.“¹²⁹ No, u nastavku te rečenice Max Roach objasnio je zbog čega ga je taj nadimak toliko smetao. Kako je već ranije naglašeno, *kumulativna birokratizacija prisile* ima sustav pravila koji nalažu poslušnost, a ukoliko te poslušnosti nema, pronaći će se načina da se sankcionira takvo ponašanje.¹³⁰ Maxa Roacha taj je nadimak smetao jer ga je obilježilo:¹³¹ „Vlast ti može učiniti život teškim, ako počneš progovarati.“¹³² Nina Simone je godinama kasnije iskazala žaljenje, ne zbog povezanosti s pokretom za građanska prava već zbog određenih pjesama. Tu je izdvojila *Mississippi Goddam*.¹³³ Ta je pjesma originalno napisana

124 Enoc P. Waters, Jr., „Adventures in Race Relations“, *The Chicago Defender (National Edition) (1921-1967)*, [online], Sep 28, 1957, ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 10.

125 Orval Faubus, izjava u: *Eyes on the Prize, Part II, Fighting Back (1957-1962)*, https://www.youtube.com/watch?v=4D5xwC6M_Gk (posljednji put pogledano 1.3.2018)

126 Ernest Green izjava u: Yates, „Little Rock 17 years later“, 27.

127 Max Roach izjava u: Mike Hennessey, „Max Roach, The Other Face of Black Power“, *Melody Maker*, June 17, 1967, Max Roach Papers, Clippings 1960-1969, f 13, kutija 171, MD, LOC, 6.

128 „Max Roach Fights Racial Battle in Song, ‘Freedom Now Suite‘“, *Chicago Daily Defender (Daily Edition) (1960-1973)*, Nov 13, 1962, ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 16.

129 Max Roach interview s Amiri Barakom, *Memoirs*, 11.12.1995, (rev.10.4.1996), Max Roach Papers, Writings and Interviews, 1995, f 5, kutija 52, Max Roach Papers, MD LOC, 1.

130 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 16.

131 Termin koji Max Roach koristi je „white balled“.

132 Max Roach intervju s Amiri Barakom, *Memoirs*, 11.12.1995, (rev. 10.4.1996), 1.

133 „Nina Simone Reveals: ‘Mississippi Goddam’ Song ‘Hurt My Career’, *Jet*, 24 March 1986, str. 54, 55. <https://books.google.com/books?id=C7EDAAAAMBAJ&pg=PA54&dq=nina+simone+mississippi+goddam+jet&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKewijm4uN0cvZAhVE22MKHRIkDC8Q6AEIjAA#v=onepage&q=nina%20simone%20mississippi%20goddam%20jet&cf=false> (posljednji put pogledano 1.3.2018)

kao reakcija na ubojstva u Birminghamu, no uključila je i druga područja s obzirom da se rasno nasilje na Jugu nastavilo.¹³⁴ U svojoj autobiografiji o izloženosti rasnom nasilju u djetinjstvu nije pisala. No, Nina Simone smatrala je da će „nasilje biti neminovan dio borbe i, ako to brzo ne shvatimo, kao što sam rekla u ‘Mississippi Goddamu’, umrijet ćemo kao muhe“.¹³⁵ Nastup je vidjela kao priliku za prijenos poruka.¹³⁶ Ako je suditi prema izvještaju *Chicago Tribunea*, njezin koncert u Central parku 1969. godine svakako je bio jedan od takvih događaja. Između ostalog, taj je koncert sadržavao njezine obrade pjesama Beatlesa „Revolution“ i Jacquesa Brela „The Dove“. Upravo je interpretacija posljednje pjesme, prema novinaru *Chicago Tribunea*, odavala dojam „rasističkog poziva na rat.“¹³⁷ Nina Simone je pojavu *Black Panthersa* gledala kao iznimno pozitivnu stvar jer „smo trebali pokazati da se naša dobrota ne može više uzimati zdravo za gotovo“.¹³⁸ Prema njezinim riječima, glazbena industrija njezinu političnost strogo je kaznila,¹³⁹ a ona je već početkom sedamdesetih godina bila vidno razočarana nedostatkom promjena te se povukla iz pokreta.¹⁴⁰ Više nije bila politički motivirana glazbenica jer je „politika teret koju si njena karijera više ne može priuštiti“.¹⁴¹

Odrastanje u tako specifičnoj strukturi imalo je utjecaj na glazbeno stvaralaštvo Maxa Roacha. Suživot s Abbey Lincoln doveo ga je do saznanja o moći glasa za prijenos strahota rasnog nasilja: „Sada sam imao glas koji je živio sa mnom. Mogao sam reći ‘vrišti’, da čujem kako zvuči taj zvuk. Što ako stvorim djelo samo s vrištanjem. Šta! Vidiš, ne želiš ostati bez glasa da bi se bavio time ovako. Umjesto da napišem ‘vrisak’, ja bih rekao: pretpostavi da šećeš seoskom cestom i vidiš tijelo kako visi na drvetu... i odjednom dođeš na čistinu i tamo je čovjek koji visi na drvetu kao jednu od onih situacija koje smo viđali. Bio je prekriven katranom i perjem i s odsječnim genitalijama. Ne reagiraš na nešto. Samo reagiraš na to i to je vrisak.“¹⁴²

134 John S. Wilson, Bob Greens, „The Two Faces of Nina Simone“, *New York Times* (1923-Current file); Dec 31, 1967, ProQuest Historical Newspapers: The New York Times, 59.

135 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 104.

136 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 92.

137 „With Robb Baker: Nina’s Times Are Changing“, *Chicago Tribune* (1963-Current File); Sep 2, 1969; ProQuest Historical Newspapers: Chicago Tribune, B1

138 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 109.

139 „Nina Simone Reveals: „Mississippi Goddam’ Song ‘Hurt My Career’, *Jet*, 24 March 1986, 55. <https://books.google.com/books?id=C7EDAAAAMBAJ&pg=PA54&dq=nina+simone+mississippi+goddam+jet&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKewijm4uN0cvZA#v=onepage&q=nina%20simone%20mississippi%20goddam%20jet&cf=false> (posljednji put pogledano 1.3.2018)

140 Simone, Clearly, *I Put A Spell on You*, 118.

141 „Nina Simone Reveals: „Mississippi Goddam’ Song ‘Hurt My Career’, *Jet*, 24 March 1986, str. 54 <https://books.google.com/books?id=C7EDAAAAMBAJ&pg=PA54&dq=nina+simone+mississippi+goddam+jet&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKewijm4uN0cvZA#v=onepage&q=nina%20simone%20mississippi%20goddam%20jet&cf=false> (posljednji put pogledano 1.3.2018)

142 Max Roach intervju s Amiri Barakom, 7.11.1995, Max Roach Papers, Writings and Interviews, 1954-2003, f3, kutija 51, Max Roach Papers, Music Division, LOC.

Duke Ellington ponudio je ponešto drugačije viđenje tadašnje situacije. On je dao značajan doprinos pokretu za građanska prava, no diskutirati u javnosti o konkretnim planovima i akcijama za Duke Ellingtona bila je zabranjena tema. Prema njemu, to bi samo dalo još više amunicije za otpor njihovim suparnicima.¹⁴³ Njegova posvećenost pokretu dovedena je u pitanje 1951. godine. Radilo se o glazbeniku s „plodnim mozgom“, koji je u svom glazbenom opusu progovorio i o rasnim odnosim, ali i rasnom nasilju. Prema mišljanju nekih afroameričkih novina, njegov *Black, Brown i Beige* „bavio se žalošću ropstva, opetovanim nadama i razočaranjima obojenih Amerikanaca između ratova njihove države [...] linčevanjima, bičevanjima, bjegovima, emancipacijom, segregacijom i diskriminacijom“. No, 1951. godine izjavljuje da je desegregacija zapravo „glupava stvar“, a Jim Crow je način života s kojim se treba pomiriti.¹⁴⁴ Iz njegove izjave moglo iščitati da problem vidi u ogromnoj birokratskoj organizaciji: „Ako Sjedinjene Države pošalju vojsku u rat, [...] ona je potpomognuta milijunima dolara, pojačana svom mladeži ove države i najpametnijim mozgovima. Mi nemamo ništa, osim možda dvoje-troje posvećenih ljudi [...] Mi moramo nadjačati silu koja ne samo da je organizirana, već i poduprta milijunima dolara.“¹⁴⁵

Promjenama takve strukture o kojoj su govorili jazz glazbenici protivili su se brojni južnjački guverneri.¹⁴⁶ Charles Mingus je pjesmom *Fables of Faubus* poznatim učinio jednoga – Orvala Faubusa. Nazvao ga je „budalom“, „bolesnikom“ i „redikulom“, a istim se riječima obratio i predsjedniku Eisenhoweru te Rockefelleru.¹⁴⁷ No, ono što Charles Mingus u toj pjesmi nije izrazio bila je činjenica da je Orval Faubus školsku desegregaciju mogao onemogućiti jer je bio posve siguran da predsjednik neće reagirati. Uostalom, nije reagirao na slične probleme u Alabami, Tennesseeju i Texasu.¹⁴⁸ Na upit o udruživanju s ostalim guvernerima kako bi se kolektivno onemogućila desegregacija, Faubus je tu konstataciju odbacio. Za mnoge je političare on bio „liberalan“ pa ga u te planove nisu uključili. Bio je čvrst u stavu da je desegregaciju onemogućio isključivo jer je to vidio kao najbolje rješenje za državu i stanovnike Arkansasa.¹⁴⁹ Faubus je zapravo bio političar umjerenih stajališta koji je za vrijeme svog mandata učinio puno za Afroamerikance. No, već 1956. godine našao se pod optužbama da je „komunistička izdajica

143 Penny Von Eschen, *Satchmo Blows up the World: Jazz Ambassadors Play the Cold War* (Cambridge, Mass., Harvard University Press, 2004), 136.

144 „Maestro Says „We Ain't Ready Yet“: Duke Ellington's views on Jim Crow Shock Nation“, *Afro-American* (1893-1988); Dec 1, 1951; [online]; ProQuest Historical Newspapers: The Baltimore Afro-American, 5.

145 „Duke Ellington Says NAACP Not Supported“, *New York Amsterdam News* (1943-1961); Jul 4, 1959; [online], ProQuest Historical Newspapers: New York Amsterdam News, 9.

146 Dudziak, „Desegregation“, 116-117.

147 Charles Mingus, *Fables of Faubus* <https://www.youtube.com/watch?v=QT2-iobVcdw> (posljednji put pogledano 17.1.2019)

148 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 35.

149 Trezzvant W. Anderson, „Faubus Talks With Courier!“, *Pittsburgh Courier* (1955-1966), Sep 21, 1957; [online], ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, 1.

koji je omogućio ‘glupim crncima’ da traže ‘integraciju u bjelačkim posteljama’.¹⁵⁰ U pozadini takvih izjava bio je stav da će lokalni organi vlasti biti ti koji će onemogućiti provođenje odluke iz *Brown vs Board of Education*. Naime, odluka o desegregaciji nije došla kao veliko iznenađenje na Jugu. NAACP je dugi niz godina radio na slučajevima desegregacije.¹⁵¹ Uostalom i vanjska je politika tražila rješavanje određenih slučajeva.¹⁵² Donesena su i moguća rješenja ukoliko se sustav dovede u pitanje, a u centru tih planova bili su lokalnih političari, školskih odbori i sudci. Od njih se i očekivalo da na desegregaciju reaguju.¹⁵³ Guverner Alabame, George Wallace isticao je da će spriječiti ulazak afroameričkih studenata na Sveučilište u Alabami, a kao razlog naveo je: „To moj sporazum s ljudima.“¹⁵⁴ Kada je izbila kriza u Little Rocku, Orvalu Faubusu bližili su se reizbori, pa je shvatio da su mu za pobjedu potrebni glasovi bjelačke populacije. S obzirom da je izbore morao dobiti, čvrsto je odlučio stati na stranu segregacionista.¹⁵⁵

Analiziraju li se izjave mase sakupljene ispred škole u Little Rocku, vidljivo je da je Faubus bio suočen s fenomenom *centrifugalne ideologizacije*. Birokratske organizacije nasilje moraju opravdati, a da bi to bilo moguće, mora postojati određena ideologija. Za pojam *ideologija* postoji čitav niz definicija, a najlakše ju je definirati kao „relativno univerzalan i složen društveni proces kojim ljudi kao akteri artikuliraju svoja djelovanja i uvjerenja“. Čvrsto je ukorijenjena u norme i tradicije neke zajednice i ona se rijetko percipira kao ideologija, a više kao nešto što je uobičajeno. Ideologija se „poziva na svoje superiorne postavke, visoke etičke norme, kolektivne interese, i često se oslanja na osjećaje širokih slojeva radi opravdanja aktualnog ili potencijalnog društvenog djelovanja“.¹⁵⁶ Iako *centrifugalna ideologizacija* nastaje u uskom krugu, a zatim se dalje širi, ona nije „jednosmjernan proces odozgo prema dolje“. I centar i periferija ovise jedan o drugome¹⁵⁷ što je i bio slučaj s guvernerom Faubusom.

Protivnici desegregacije svoje su razloge potkrepljivali primjerima iz Biblije.¹⁵⁸ Drugi razlog iskazao je već predsjednik Eisenhower, potvrdio šerif Mel Bailey,¹⁵⁹ a pokušao pobiti Louis Armstrong.¹⁶⁰ Predsjednik Eisenhower imao je specifičan stav i odnos s Afroamerikancima. Ponosio se svojim južnjačkim podrijetlom, u njegovoj administra-

150 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 33.

151 Ward, „Civil Rights“, 23.

152 Dudziak, „Desegregation“, 103-113.

153 Ward, „Civil Rights“, 23.

154 George Wallace izjava u: „Segregation: Is the Dam Breaking in Dixie, North?“, *The Chicago Defender (National Edition) (1921-1967)*; Jun 8, 1963, [online], ProQuest Historical Newspapers: Chicago Defender, 9.

155 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 33

156 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 18-19.

157 Malešević, *Sociologija rata i nasilja*, 21.

158 William Carter, izjava u: *Eyes on the Prize, Part 2- Fighting Back (1957-1962)* https://www.youtube.com/watch?v=4D5xwC6M_Gk (zadnji put pogledano 10.6.2017)

159 Sheriff Mel Bailey, izjava u: *Eyes on the Prize, Part 2- Fighting Back (1957-1962)*, https://www.youtube.com/watch?v=4D5xwC6M_Gk (zadnji put pogledano 10.6.2017)

160 Stein, *Music is My Life*, 240.

ciji nije bilo puno pozicija za Afroamerikance, a njegovi rasistički pogledi mogli su se zamijetiti nakon parnice *Brown vs Board of Education*. Eisenhower je bio poprilično uzrujan činjenicom da se ta parnica bavila samo utjecajem dotadašnjeg sustava na afroameričku djecu bez da se istražio utjecaj koji bi takva promjena imala na bjelačku djecu.¹⁶¹ Predsjednik je dijelio mišljenje da „južnjaci ‘nisu loši ljudi’ i jedino što žele jest osigurati ‘da njihove slatke male djevojčice ne moraju sjediti u školi pored nekih prevelikih crnaca’“.¹⁶² Ta je rasistička ideologija iskazana još 1915. godine u filmu *Birth of the Nation*. U tom su filmu Afroamerikanci prikazani kao „zločesti ‘crnčuge’ koji žude za nevinim bijelim djevojčicama“.¹⁶³ Tim je riječima bio i počašćen Nat King Cole kada je fizički napadnut u Alabami dok je pjevao baladu „Little Girl“.¹⁶⁴ Tu ideologiju odbacivao je Louis Armstrong.¹⁶⁵

Osim te ideologije, NAACP-ovi odvjetnici u *Brown vs Board of Education* morali su se suočiti s još jednim problemom. U dotadašnjim parnicama NAACP-ovi odvjetnici sa segregacijom su se borili neizravno – kroz obrazovanje, stambeno pitanje, pravo glasa. No, *Brown vs Board of Education* je glavnom NAACP-ovom odvjetniku i prvom afroameričkom Ustavnom sudcu, Thurgoodu Marshallu, donio zahtjev da se sa segregacijom suoči u punoj definiciji te riječi: s rasnom ideologijom koja je Afroamerikance smatrala inferiornim bićima.¹⁶⁶ Kako je već ranije naglašeno, za Thomasa Jeffersona i brojne njegove suvremenike, Afroamerikanci su bili „odvratni, poput djece, nijemi, pohotni i dobri jedino za fizički rad“. Razmišljao je čak i o njihovom preseljenju u Afriku što je iziskivalo znatna financijska sredstva.¹⁶⁷ Kod europskih filozofa 18. i 19. stoljeća pojavljuje se mišljenje da „svaka ljudska grupa ima svoje mjesto“, a naturalist Comte de Buffon „prvi koristi pojam ‘rasa’ da bi dao legitimitet europskim tvrdnjama ljudske biološke superiornosti“. Prema njemu, postojale su velike razlike između rasa, posebice u inteligenciji i civiliziranosti, a dokaz o superiornosti bijele rase mogao se pronaći u „teoriji da se obojene žene pare s čimpanzama.“ Liječnik iz Alabame, Josiah Nott, ropstvo je smatrao opravdanim jer ne-bijelci posjeduju „manje, inferiorne mozgove“.¹⁶⁸

Slično se razmišljanje čulo i u glazbenom svijetu. Opera *Porgy i Bess* 1952. godine oduševila je svijet,¹⁶⁹ a posebice je od značaja za ovaj rad protumačiti recenzije. Američki kritičar hvalio je način na koji je opera razvila „simptiju za ljude koji jesu i postoje na

161 Von Eschen, *Satchmo*, 2.

162 Borstelmann Thomas, *The Cold War and the Color Line: American Race Relations in the Global Arena* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001): 94, citirano u: Stein, *Music is My Life*, 240.

163 Stein, *Music is My Life*, 240.

164 Ward, „Civil Rights“, 21.

165 Stein, *Music is My Life*, 240.

166 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 22- 23.

167 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 4.

168 Dierenfield, *The Civil Rights Movement*, 4.

169 David Monod, „He’s a Cripple an ‘Needs My Love’: Porgy and Bess as Cold War Propaganda“, u: *The Cultural Cold War in Western Europe*, ur. Scott-Smith Giles, Krabbendam Hans (London; F. Cass, 2003): 256-258.

način na koji su prikazani“.¹⁷⁰ Za njegovog europskog pandana opera je bila uspješna jer afroamerički glumci „nisu ‘glumili’, oni su ‘živjeli’“.¹⁷¹ Takve stavove o primitivnosti i inferiornosti Afroamerikanaca, paradoksalno, pobijala je jazz glazba. Ta je glazba bila rijetko područje u kojem su priznavani uspjesi Afroamerikanaca.¹⁷² Stajalište da je glazba područje u kojem Afroamerikanci ne samo briljiraju već su, napram bijelaca, i superiorni, čulo se i izvan glazbenih krugova.¹⁷³ No, Jim Crow sustav bio je duboko utkan u povijest jazz glazbe.¹⁷⁴ Za Ninu Simone upravo je jazz bio glazba koju se najviše povezivalo s južnjačkim „inferiornim“ Afroamerikancima.¹⁷⁵ Kada je afroamerički glazbenik Bill Dixon pokrenuo organizaciju *Jazz Composers Guild* kao svojevrsan sustav zaštite za afroameričke i bijele glazbenike unutar glazbene industrije, primijetio je da je postojala „suptilna, ali očita ogorčenost od strane bijelih članova... da crni čovjek... bi mogao začeti i izvršiti ideju koja bi bila inteligentna i korisna za sve“.¹⁷⁶

U glazbenom stvaralaštvu uvijek je moguć povratan utjecaj, no to nije bilo slučaj s afroameričkim glazbenicima. Dok su bijeli jazz glazbenici često mogli doći na mjesta na kojima su svirali afroamerički jazz glazbenici te tako od njih naučiti najnovije tehnike, Jim Crow sustav to nije omogućavao afroameričkim glazbenicima. Ukoliko su htjeli zarađivati, Afroamerikanci su morali naučiti svirati bjelačke glazbene forme koje su vladale velikim dvoranama. Iako su brojni Afroamerikanci svirali u bjelačkim orkestrima, posebice za vrijeme snimanja ploča, zbog Jim Crow sustava, u javnosti često nisu mogli svirati zajedno. Kao rezultat takvog sustava bjelački glazbenici ne samo da su uživali veću slavu i financijsku korist, nego se i u javnosti stvorila percepcija te glazbe kao njihove glazbe.¹⁷⁷

Kao odgovor afroameričke zajednice smatra se pojava bebopa. Glazbeni dar Afroamerikanaca tumačio se kao talent s kojim su se rodili, a ne kao vještina na kojoj je trebalo raditi i stalno je usavršavati.¹⁷⁸ Upravo bebopovci tu ideologiju nastoje promijeniti. Sebe opisuju kao vrhunske glazbenike koji su godinama vježbali i usavršavali svoj

170 *Chicago Sun Times*, 3 Mar. 1954, citirano u: David Monod, „Disguise, Containment and the *Porgy and Bess* Revival of 1952-1956“, *Journal of American Studies*, 35 (2001), 2, 287. <https://www.jstor.org/stable/27556968>

171 NA, RG 59, IIA IFI/E, kutija 3, „RIAS Radio Commentary by Friedrich Luft“ citirano u: Monod, „He’s a Cripple“, 257.

172 Monson, „Abbey Lincoln’s“, 174.

173 George E. Plitts, „Are Negroes Born With More Rhythm Than Whites?“, *Pittsburgh Courier* (1955-1966); [online], Jul 13, 1957; ProQuest Historical Newspapers: Pittsburgh Courier, A15.

174 Monson, „Abbey Lincoln’s“, 176.

175 George E. Pitts, „GEORGE E. PITTS SEZ... Nina Simone talks about jazz“, *New Pittsburgh Courier* (1959-1965), Jan 28, 1961, National edition. <https://search.proquest.com/docview/371603386?accountid=14524>.

176 Bill Dixon Bobu Levinu citirano u: Frank Kofsky, „The Music of Militancy“, *Commonweal*, 14 March 1969, Max Roach Papers, Clippings 1960-1969, f 11, kutija 171, MD LOC, 733.

177 Monson, „Abbey Lincoln’s“, 176-178.

178 Monson, „Abbey Lincoln’s“, 174.

talent.¹⁷⁹ Stoga ne čudi da je u takvom okruženju, tijekom pokreta za građanska prava, u jazz svijetu došlo je do rasprave o postojanju obrnutog sustava diskriminacije, *Crow Jim*,¹⁸⁰ u kojem vlada „osjećaj da bijeli čovjek nema građanska prava kad se govori o jazzu“.¹⁸¹ Iako možda najglasniji, bebopovci nisu bili jedini koji su tu tezu nastojali pobiti. Ne znači da Louis Armstrong, iako prozivan kao osoba koja je premalo učinila za pokret za građanska prava,¹⁸² nije dao svoj doprinos. Na jednom je festivalu nastupom pokušao opovrgnuti stereotip da je glazba New Orleansa sretna glazba. Prema svjedočanstvu Maxa Roacha, publika poruku nije shvatila.¹⁸³

Cilj ovog rada bio je pokazati da je nasilje jedan od mogućih uvjeta koji se može pokazati kao veza između društvenog pokreta i jazz glazbe. Pri tome se fokus odmaknuo od analize stihova pjesama, a stavio na društveni kontekst unutar kojeg su sazrijevali jazz glazbenici i koji je neminovno utjecao na njihovo kasnije stvaralaštvo. Kao zamjerka radu može se pronaći argument da ponovno sama glazba nije glavni predmet istraživanja. No, specifičnost društveno-političkog sustava Sjedinjenih Američkih Država u kojem je nasilje imalo ključnu ulogu, imao je snažan utjecaj na glazbeno stvaralaštvo mnogih jazz glazbenika. *We Insist! Freedom Now Suite* nesumnjivo je objavljena pod utjecajem političke klime pedesetih godina, no da se glazbom zorno mogu prenijeti iskustva s rasnim nasiljem, kod Maxa Roacha bio je produkt sustava unutar kojeg je živio i radio, a koji se oslanjao na prisilu i nasilje kao sredstvo održavanja društvene strukture. Ovaj je rad dao polazišnu osnovu za daljnje istraživanje odnosa glazbe, nasilja i društvenih pokreta. Nasilje se može smatrati jednom od poveznica sudjelovanja jazz glazbenika u pokretu za građanska prava, no daljnja su istraživanja svakako potrebna. Koliko je mogućnost reperkusija, o čemu su progovorili Nina Simone i Max Roach, mogla utjecati na odluke glazbenika da sudjeluju ili ne sudjeluju u pokretu za građanska prava, ostaje značajno, neodgovoreno pitanje. Ne ulazeći u detalje njegovih odluka, kritičar Rudi Blesh Louisu Armstrongu spočitao je to što nije shvatio važnost glazbe upravo u periodu velikih političkih promjena unutar kojih je postojala „potreba njegove rase da pronađe Mojsija da ih izvede iz Egipta“.¹⁸⁴

179 Monson, „Abbey Lincoln’s“, 179., Ruth Feldstein, *How it Feels to Be Free: Black Women Entertainers and the Civil Rights Movement* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 37.

180 Gitler et al., „Racial Prejudice in Jazz, Part 2, 22-25; Monson „Abbey Lincoln’s“, 173-174.; Kofsky, „The Music of Militancy“, 733-734.

181 „Crow Jim“, *Time*, October 19, 1962, Clippings 1960-1969, f 11, kutija 171, Max Roach Papers, MD, LOC.

182 O političkim aktivnostima Louisa Armstronga za vrijeme navedenog perioda vidi u: Stein, *Music is My Life*, 227-257.

183 Max Roach interview s Amiri Barakom, *Memoirs*, 22.11.1995. (Rev. 3.5.1996) 5-3-96), Max Roach Papers, *Writings and Interviews*, 1954-2003, f 4, kutija 52, MD LOC, 13.

184 Rudi Blesh, *Shining Trumpets: A History of Jazz* (New York: Knopf, 1949), 257-258, citirano u: Stein, *Music is My Life*, 255.

SUMMARY

Musical “Moses”: Jazz Activism, Violence and the Movement for Civil Rights

This paper examines the connection between music and violence during the civil rights movement. More precisely, it analyzes the structure of the American society through the processes of “cumulative bureaucratization of coercion” and “centrifugal ideologization” to argue that violence, as a result of these two processes, can be considered the connection between the activism of jazz musicians and the civil rights movement. Jazz musicians such as Nina Simone, Max Roach, Louis Armstrong, Duke Ellington and many others grew up and were shaped by a specific structure of a society that nourished violence as one of the main elements of keeping that structure intact. Ideology which considered African Americans the inferior race was used as support for that structure. As a result, military rhetoric and themes of violence featured heavily in the activism of African American jazz musicians during the civil rights movement. Some musicians incorporated images of violence they witnessed during their life into their musical production, others publicly called out the hierarchical nature of the American society while others used the stage to transmit messages and images of violence. Additionally, jazz music played an important role during the civil rights movement as it directly challenged the ideology that distinguished between the races.

Keywords: jazz, civil rights movement, *cumulative bureaucratization of coercion*, violence, social movements, *centrifugal ideologization*, activism